

Савчук Б., Ковальчук В. Формування конфліктологічної компетентності майбутніх фахівця як компонента їхньої педагогічної майстерності. Нова педагогічна думка. 2021. № 3. С. 91-94.

УДК 316.6(075)

DOI:

Борис САВЧУК

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
м.Івано-Франківськ, Україна

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2256-0845>

boris_savchuk@ukr.net

Віра КОВАЛЬЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
м.Івано-Франківськ, Україна

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-1292-6500>

vira1959@i.ua

ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЯК КОМПОНЕНТА ЇХНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Анотація. У статті обґрунтована потреба зміни акцентів у формуванні конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців як важливого компоненту їхньої педагогічної майстерності. Доводиться, що сучасний освітній процес наскрізь просякнутий суперечностями, конфліктними ситуаціями і глибокими затяжними конфліктами, які слід сприймати не як «апріорі зло», а як природні й певною мірою закономірні прояви міжособистісних стосунків. Тому у розвитку конфліктологічної компетентності слід змінити пріоритети зі спрямування зусиль на запобігання, профілактику, попередження виникнення конфліктів, на

формування культури поведінки у конфліктних ситуаціях та знань, умінь, навичок щодо ефективного розв'язання конфліктів, мінімізації їхніх деструктивних провів.

У формуванні конфліктологічної компетентності як складової педагогічної майстерності майбутнього фахівця виокремлено два блоки: 1) особистісний, що передбачає розвиток емпатії; інтелектуальної гнучкості; педагогічного такту; креативності; духовності, відкритості, етичності; саморефлексії, самоаналізу; професійний – акцентує на тому, що оволодіння теоретичними знаннями про феномен педагогічного конфлікту має передбачати усвідомлення їхньої постійної модернізації на засадах плюралізму, конroversійності, нелінійності. Це виявляється у трактуванні терміносистеми, що визначає феномен педагогічного конфлікту та його структурні компоненти. Актуалізована потреба використання зарубіжного досвіду формування конфліктологічної компетентності педагогів, яка ґрунтується на принципах культурного плюралізму, терпимості.

Ключові слова: конфліктологічна компетентність, міжособистісний конфлікт, педагогічна майстерність, підготовка майбутніх фахівців, освітній процес.

Borys SAVCHUK

Doctor of Historical Sciences, Professor

Department of Pedagogy and Educational Technologies named after B. Stuparyk

Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk

Ivano-Frankivsk, Ukraine

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2256-0845>

boris_savchuk@ukr.net

Vira KOVALCYUK

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Department of Pedagogy and Educational Technologies named after B. Stuparyk

Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk

Ivano-Frankivsk, Ukraine

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-1292-6500>

vira1959@i.ua

FORMATION OF CONFLICTOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS AS A COMPONENT OF THEIR PEDAGOGICAL SKILLS

Annotation. The article substantiates the need to change the emphasis in the formation of conflict competence of future professionals as an important component of their pedagogical skills. It turns out that the modern educational process is permeated with contradictions, conflict situations and deep protracted conflicts, which should be perceived not as "a priori evil", but as natural and to some extent natural manifestations of interpersonal relationships. Therefore, in the development of conflict competence should change priorities to focus on prevention, prophylaxis, warning of conflicts, the formation of a culture of behavior in conflict situations and knowledge, skills, abilities to effectively resolve conflicts, minimize their destructive manifestations.

In the formation of conflict competence as an important component of pedagogical skills of the future specialist, two main blocks are identified and characterized. The first - Personal - involves the development of such qualities as empathy; intellectual and emotional flexibility; pedagogical tact; creativity; spirituality, openness, ethics; self-reflection, self-analysis, self-development. The second Professional block emphasizes that mastering theoretical knowledge about the phenomenon of pedagogical conflict should involve awareness of their constant modernization on the basis of pluralism, controversy, multifacetedness, nonlinearity. This is manifested in the interpretation of the terminology that defines the phenomenon of pedagogical conflict and its structural components. With such a statement of the problem, the need to use innovative foreign experience (theoretical approaches, practical methods and techniques, etc.) to form the conflictological competence of future teachers, built on the principles of pluralism, ideological diversity, tolerance.

Key words: conflictological competence, interpersonal conflict, pedagogical skill, training of future specialists, educational process.

Постановка проблеми. Означена у назві статті проблема відзначається науково-теоретичною актуальністю, практичною значущістю та посідає вагоме місце в українському і зарубіжному психолого-педагогічному дискурсі. До її з'ясування підходимо у двох взаємопов'язаних ракурсах. Перший – термінологічний – відображає палітру підходів і трактувань феноменів «педагогічна майстерність» і «конфліктологічна компетентність» та пов'язаних з ними дефініцій. Їхній інтерпретації присвячено значений масив публікацій, що становить основу для предметного аналізу другого ракурсу науково-педагогічного дискурсу, який стосується підходів до формування конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців. Ідеться про одну зі стрижневих, з нашого погляду, дилем, яка стосується перенесення акцентів з формування у майбутніх учителів, знань, умінь, навичок щодо попередження і запобігання виникнення конфліктів між учасниками освітнього процесу (студентами, науково-педагогічними працівниками, представниками адміністрації) на вироблення досвіду оптимальної поведінки у конфлікті та здатності, знань, умінь щодо їхнього продуктивного розв'язання. Науково-теоретичною основою реалізації такого підходу є формування нового розуміння сутності соціальних і міжособистісних, зокрема, педагогічних конфліктів як природних і значною мірою закономірних супутників розвитку освітнього процесу та соціальних і професійних відносин.

Аналіз останніх досліджень із проблеми. Тема дослідження перебуває на перетині вивчення фундаментальних проблем педагогічної науки, відображених у значному масиві студій. Це стосується праць, які дають розуміння педагогічної майстерності як синтезу наукових знань, умінь і навичок методичного мистецтва та особистих якостей, необхідних для розвитку конфліктологічної культури майбутнього фахівця (А. Астахова, Дж. Брунер, Д. Джампольскі, І. Зязюн, О. Капченко, Н. Кардаш, Ю. Кузьменко, А. Кузьмінський, Б. Кобзар, В. Луговий, В. Мадзігон, Т. Матвійчук, В. Олійника, В. Примакова, І. Синиця, Н. Слюсаренко, В. Сухомлинський, Е. Торенс, Л. Чумак та ін.). Інша група студій окреслює рецепцію сутності,

особливостей, підходів до розв'язання педагогічних конфліктів (Ф. Василюк, Л. Воробйов, О. Гречановська, Т. Драгунов, Н. Грішина, В. Журавльов, І. Козич, Н. Кошечко, К. Левітан, С. Ледер, Л. Мітіна, М. Мосьпан, Б. Хасан та ін.),). Утім, у задекларованому нами вигляді питання формування конфліктологічної компетентності як складової педагогічної майстерності майбутнього фахівця не стало предметом спеціального наукового аналізу.

Метою статті є постановка проблеми щодо необхідності зміни парадигми конфліктологічної компетентності майбутнього фахівця, який у реалізації своєї педагогічної майстерності має зосереджуватися не стільки на запобіганні виникненню конфліктів, скільки на формуванні у здобувачів освіти особистісного досвіду і культури поведінки у конфліктних ситуаціях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з представленої у наукових студіях палітри дефініцій педагогічної майстерності (Капченко, 2015; Кузьменко, 2018; Педагогічна майстерність, 2008 та ін.), в ракурсі нашого дослідження розглядаємо цей феномен як: характеристику високого рівня педагогічної діяльності, що відповідає критеріям гуманності, науковості, педагогічної доцільності, результативності, демократичності, творчості (оригінальності); складну, багатогранну і гомоморфну систему, яку можна змоделювати з метою її глибшого пізнання; комплекс властивостей особистості, що забезпечують продуктивну професійну діяльність на рефлексивній основі; високий рівень професійної підготовки педагога, що зовні виявляється в успішному творчому розв'язанні різноманітних педагогічних завдань та ефективному досягненні способів і цілей навчально-виховної роботи, а внутрішньо виступає як функційна система знань, умінь, навичок, психічних процесів, властивостей особистості, які забезпечують виконання професійних завдань; комплекс спеціальних знань, умінь, навичок і професійно важливих якостей, що умовляють ефективну організацію навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти та здійснення цілеспрямованого педагогічного впливу.

Отже, з нашого погляду, саме творчість, креативність, гнучкість, готовність і здатність діяти за різних стандартних й непередбачуваних ситуацій, глибоке знання психофізіологічних особливостей здобувачів освіти, природи й закономірностей функціонування учнівських, студентських і педагогічних колективів, з одного боку, та висока морально-психологічна, емоційна і стресогенна стійкість педагога, з іншого, є тими стрижнями професійної майстерності, які дозволяють обирати оптимально-правильні шляхи формування конфліктологічної компетентності здобувачів освіти, а також самовдосконалюватися у розвитку відповідних знань, умінь, досвіду.

У спеціальних студіях конфліктологічну компетентність розглядають як складову соціально-психологічної компетентності (О. Анцупов, О. Богданова, У. Мастенбрук, Н. Самсонова, В. Цой та ін.); компонент комунікативної компетентності (Л. Петровська та ін.); різновид професійної компетентності, що пов'язана з соціально-перцептивною, аутопсихологічною, адміністративно-правовою, психолого-педагогічною компетентностями тощо. Так само широкий спектр рефлексій відображає сутність, зміст, структуру, інші базові характеристики конфліктологічної компетентності (С. Баникіна, Н. Грішина, О. Гречановська, В. Журавльов, О. Єфимова, І. Козич, Б. Хасан, С. Філь та ін.).

Синтез наукового досвіду в ракурсі нашого дослідження орієнтує на визначення конфліктологічної компетентності майбутнього фахівця як здатності ефективно взаємодіяти з оточенням у системі міжособистісних стосунків та розуміти природу суперечностей і міжособистісних конфліктів; володіння навичками неконфліктного спілкування у різних ситуаціях, що виникають в професійній діяльності і міжособистісних стосунках та вміння їх адекватно і правильно сприймати, аналізувати, оцінювати; володіння навичками координації процесу комунікації та вміннями налагоджувати і розвивати конструктивний діалог, зважаючи на різні позиції, погляди, інтереси його учасників. Особливо значущими у формуванні

конфліктологічної компетентності є знання, вміння, здатність конструктивно регулювати суперечності і полагоджувати конфліктні ситуації, прогнозувати їхні позитивні і негативні наслідки, орієнтуватися у соціальних ситуаціях, правильно визначати особистісні особливості й емоційні стани інших людей, обирати адекватні способи поведінки з ними і реалізовувати їх у процесі взаємодії. Правильне розуміння природи суперечностей передбачає конструктивне ставлення до конфліктів як невід'ємних і значною мірою закономірних супровідників суспільного життя.

За сучасних умов, що диктують пріоритети діалогічних відносин, демократичного стилю спілкування, вироблення індивідуальної траєкторії навчання і розвитку майбутнього фахівця, особливого значення у формуванні конфліктологічної компетентності набуває здатність трансформувати деструктивні відносини та різного ґатунку суперечності в конструктивне русло. В цьому випадку вироблення нового розуміння природи конфліктів і норм взаємодії, забезпечує створення умов для виходу з конфліктних ситуацій на якісно новий рівень відносин та використання такого досвіду для саморозвитку, нарощування інтелектуального потенціалу, вдосконалення емоційно-психологічного стилю поведінки.

З нашого погляду, зважаючи на сучасні суспільні реалії та впровадження діалогічної, особистісно-орієнтованої моделі відносин учасників освітнього процесу, пріоритетом формування конфліктологічної компетентності майбутнього фахівця має стати продуктивне розв'язання дилеми, що визначає ставлення до самого конфлікту, розуміння його природи, закономірностей виникнення, протікання і наслідків для професійної діяльності і соціальних відносин. Сутність цієї дилеми полягає у відмові від сприйняття конфлікту як апріорі негативного явища, виникненню якого слід усіляко запобігати. Натомість слід формувати розуміння того, що конфлікти є природним й до певної міри закономірним проявом міжособистісних відносин, тому основну увагу слід зосереджувати на

виробленні «правильної поведінки» у конфліктних ситуаціях та формуванні продуктивного життєвого досвіду розв'язання конфліктів.

На перетині ХХ – ХХІ ст. проблема конфліктів у психолого-педагогічній науці набула фундаментального значення. Розпочався перегляд поширеного у 80-х рр. ХХ ст. «негативіського» підходу до розуміння природи соціальних конфліктів, який акцентував на їхній деструктивній сутності і наслідках (Г. Дойч, М. Джонсон, М. Фішер та ін.).

До перегляду таких теорій спричинився відомий американсько-канадський культуролог, засновник т.зв. критичної педагогіки Г. Жіру. Закликаючи відмовитися від теорій «гегемонії безконфліктності», вчений стверджував, що через намагання утвердити консенсус у стосунках з учнями, вчителі ставили критику конфлікту в центр своїх педагогічних моделей. Натомість вони мають виступати арбітрами у таких суперечностях та стосунках між самими учнями й таким чином розвивати досвід конфліктологічної поведінки і культури у себе та у своїх вихованців (цит. за: Gutierrez-Schmich, 2016, p. 30-32).

Спираючись на такі рефлексії Г. Жіру, американська дослідниця Т. Гутьєрез-Шмич під кутом вивчення проблеми «різних ідентичностей» як джерела конфліктогенності в студентському середовищі університетів США, концептуалізувала важливі аспекти західної рецепції педагогічної конфліктології. Вона стверджує, що більшість теорій і стратегій розв'язання конфліктів, спрямовані на «заспокоєння клімату» в освітньому середовищі, тому вони часто не забезпечують соціальних змін. Виходячи з аналізу репрезентативних студій з психології, соціології, інших галузей знань, вчена розкрила домінуючий підхід, згідно з яким конфлікт розглядають як «зло», виключно негативне явище, якого слід «всіляко уникати, а не використовувати як можливість». Виходячи з того, що конфлікти між викладачами та студентами відбуваються на різних рівнях та в різних «антирепресивних контекстах», вони зазвичай сприймаються як «негативний

досвід», тож основні зусилля спрямовуються на їхнє запобігання й усунення. Тому й основні зусилля вчених-теоретиків та педагогів-практиків зосереджені на розробці та відповідних стратегій і методик (Gutierrez-Schmich, 2016, р. 30-32).

Синтезувавши широкий спектр поглядів на конфлікти, які мають місце у процесі професійної підготовки молоді в університетах США, Т. Гутьєрез-Шмич стверджує, що вони «природні», адже «присутні щоразу, коли ми беремо участь в важливому проекті», зокрема й такому як навчання студентів. Однак слід розрізняти конфлікти, як «прості аргументи», що закономірно супроводжують робочий процес та конфлікти на ідеологічному і політичному ґрунті, які спричинені проявами расизму, сексизму, гомофобії, іншими формами системного пригнічення (Gutierrez-Schmich, 2016. р. 29-30).

Дещо схоже бачення проблеми артикулюється в пострадянському науково-педагогічному та освітньому просторі (Гречановська, 2018; Козич, 2008; Хасан, 2003 та ін.). Однак, воно залишається фрагментарним, невиразним, нескристалізованим, тому в теоретичних й експериментальних психолого-педагогічних дослідженнях продовжують домінувати постулати щодо потреби зосередження основних зусиль на розробці програм і стратегій «попередження», «запобігання», «профілактики» виникненню конфліктів.

Виходячи з означених вище підходів і рефлексій досліджуваних феноменів, визначаємо і обґрунтовуємо основну ідею цього дослідження. Сучасний освітній процес і соціальні відносини наскрізь просякнуті суперечностями та конфліктними ситуаціями, які часто переростають у складні, глибокі, затяжні конфлікти, тому формування конфліктологічної компетентності має стати важливою невід'ємною складовою розвитку педагогічної майстерності майбутнього фахівця. Пріоритетним вектором вироблення цієї компетентності має стати зміна вектору основних педагогічних зусиль: замість їхнього спрямування на запобігання і попередження виникненню конфліктів, слід основну увагу зосередити на

формуванні культури поведінки у конфліктних ситуаціях та знань, умінь, навичок щодо ефективного розв'язання конфліктів. Отож, якщо конфлікти є значною мірою об'єктивним явищем у розвитку освітнього процесу, якого не можна уникнути, тоді слід зосередити зусилля на мінімізації їхніх деструктивних провів та формування в учнів і студентів культури поведінки у конфлікті й продуктивного досвіду їхнього розв'язання.

Сприймаємо поширений у науковій літературі підхід, згідно з яким у формуванні педагогічної майстерності виокремлюються два взаємопов'язані блоки – особистісний і професійний (Капченко, 2015; Кузьменко, 2018; Педагогічна майстерність, 2008 та ін.). Екстраполюючи цей підхід в русло нашого дослідження, вважаємо, що у формуванні конфліктологічної компетентності майбутнього вчителя як складової його професійної майстерності слід зосередитися на формуванні таких особистісних якостей:

- емпатія, яку розуміємо не лише як прояв співпереживання і співчуття, а й намагання «поставити себе на місце свого опонента», щоб зрозуміти, оцінити, врахувати його інтереси, прагнення, бажання;
- інтелектуальна і емоційна гнучкість – передбачає адекватну реакцію на чергові виклики й непередбачувані події, швидку адаптацію (прилаштування) до нових умов, постійний самоконтроль над власними емоціями у конфліктних ситуаціях, здатність до швидкого відновлення емоційного стану у постконфліктній ситуації, розуміння і врахування психічного стану опонента у процесі комунікації;
- педагогічний такт – як універсальний вияв стилю спілкування педагога та показник його професійної культури і майстерності, що реалізується через мову і стиль поведінки. Як компонент конфліктної компетентності він передбачає володіння вміннями знаходити доцільні й ефективні способи впливу, здатністю швидко реагувати і адекватно оцінювати ситуацію і знаходити оптимальне рішення. Педагогічний такт передбачає уміннями

зберігати самовладання і врівноваженість у поєднанні з принциповістю і вимогливістю, чуйним ставленням до соціального оточення, скромність, недопущення пихатості й неповаги до інших;

- креативність – як компонент педагогічної майстерності, означає не лише пошук різних шляхів, способів, засобів розв’язання конфлікту, а й відмову від шаблонів, формалізму, консерватизму, бюрократії;

- духовність, відкритість, етичність у своєму органічному поєднанні забезпечують високий рівень самоорганізації особистості, щирість почуттів, думок, відносин, суголосність морально-етичних норм, що відповідають канонам професійної етики, традиціям певних соціальних груп;

- саморефлексія, самоаналіз, саморозвиток – синтезують свідоме ставлення до власної поведінки у конфлікті та аналіз свого ставлення до прагнень, почуттів, інтересів його учасників. Це стимулює переосмислення старих стереотипів, пізнання нового, прагнення до навчання і самовдосконалення.

З’ясовуючи блок професійних характеристик, акцентуємо на тому, що оволодіння ґрунтованими теоретичними знаннями про феномен педагогічного конфлікту має орієнтувати на розуміння того, що вони постійно нарощуються і модифікуються. Це передбачає плюралізм, конрверсійність, багатоаспектність, нелінійність у трактуванні терміносистеми, яка характеризує феномен педагогічного конфлікту та його структурні компоненти. За такої постановки проблеми напрацьовані за останні десятиліття методики і техніки формування конфліктологічної культури потребують перегляду і поєднання з інноваційними підходами, які відповідають принципам плюралізму, ідейної багатогранності, терпимості, «поліідентичності» здобувачів освіти та педагогів.

Бачимо перспективу творчого поєднання напрацьованих у педагогічній конфліктології методів і приймів формування конфліктологічної культури майбутніх фахівців (Гречановська, 2018; Козич, 2008; Кошечко, 2018 та ін.) з

маловідомими у вітчизняному науковому та освітньому просторі західними ідеями, технологіями, досвідом. Як приклади, відзначимо концепцію «Лафронтера», що постає як уявна зона прикордоння, де співіснують різні точки зору, які вступають у конфлікт між собою та піддають сумнівам базові ідеї і принципи ідентичності, успадковані від сім'ї, системи освіти та різних / своїх культур. На цій основі утверджується постулат, згідно з яким сприйняття різних позицій робить їх більш прозорими, зрозумілими, тому конфлікти ментальностей та інтересів, які виникають на цьому ґрунті сприймаються як нормальні природні явища, які лише допомагають гармонійному суспільному та особистісному розвитку (Anzaldua, 1987).

Заслуговує на увагу і напрацьований Т. Гутьєрез-Шмич концепт «конфліктної педагогіки», що складається з постструктуралізму (орієнтує на вивчення «реальної людини», яка сформувалася в процесі соціокультурного розвитку зі всіма притаманними їй природі суперечностями); теорії квіру (передбачає усвідомлення «множинності людської сутності та вибір різних освітніх стратегій, і програм); діагностичної методики крос-кейсів (системний аналіз конфліктних ситуацій в середовищі університету на основі цілеспрямованого нагромадження емпіричного матеріалу). Спираючись на ці складові була розроблена оригінальна методика підготовки вчителів до дій і поведінки у «можливих» конфліктах, які виникають в навчальному процесі. Вона передбачає превентивне визначення методів і прийомів діяльності та стилю поведінки в таких міжособистісних конфліктах (Gutierrez-Schmich, 2016, p. 32-41).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, представлені у статті ідеї, підходи, положення дозволяють стверджувати, що у формуванні конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців назріла потреба зміни пріоритетів: замість зосередження основних зусиль на запобіганні й попередженні виникненню конфліктів, вони у своїй майбутній професійній діяльності мають першочергову увагу приділяти виробленню у здобувачів освіти продуктивного досвіду поведінки у конфлікті. Це

передбачає зміну уявлень про природу конфлікту, які не є «злом апріорі», а об'єктивно обумовленим компонентом освітнього процесу і соціальних відносин. В такому ключі мають удосконалюватися особистісний та професійний компоненти педагогічної майстерності.

Предметом подальшого дослідження має стати цілеспрямована розробка теоретичних ідей, положень та оригінальних методик і технологій, які б сприяли формуванню конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців в обґрунтованому нами ракурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Капченко О. Л. (2015). Дефініція педагогічної майстерності. URL: <https://www.narodnaosvita.kiev.ua>. (дата звернення: 22.03.2021)

[Кузьменко Ю. В.](#) (2018). Поняття «педагогічна майстерність» у науково-педагогічному дискурсі. *Педагогічний альманах*. Вип. 37. С. 113-118.

Педагогічна майстерність (2008): підручник / за ред. І. А. Зязюна. Київ: СПД Богданова. 376 с.

Гречановська О. В. (2018). Педагогічна система формування конфліктологічної культури в майбутніх фахівців технічних спеціальностей: монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ». 440 с.

Козич І. В. (2008). Формування конфліктологічної компетентності соціального педагога в умовах магістратури: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Запоріжжя, 254 с.

Кошечко Н. В. (2018). Інноваційні технології навчання студентів з педагогічної конфліктології. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка*. Вип. 1. С. 32-37.

Хасан Б. И. (2003). Конструктивная психология конфликта. СПб: Питер, 250 с.

Gutierrez-Schmich T. (2016). Public Pedagogy and Conflict Pedagogy: Sites of Possibility for Anti-Opressive Teacher Education. A dissertation Presented to the Department of Education Studies and the Graduate School of the University of Oregon in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. 293 p. URL: <https://scholarsbank.uoregon.edu> > GutierrezSchmich. (дата звернення 20.04.2021) (дата звернення 20.04.2021). [in English].

Anzaldúa, G. (1987). *Borderlands / Lafrontera: The new mestiza*. San Francisco: Aunt LuteBooks. 201 p. URL: <http://users.uoa.gr> > (дата звернення 21.02.2021). [in English].

REFERENCES

Kapchenko O. L. (2015). Definitsiia pedahohichnoi maisternosti [Definition of pedagogical skills]. URL: <https://www.narodnaosvita.kiev.ua>. [in Ukrainian].

Kuzmenko Yu. V. (2018). Poniattia «pedahohichna maisternist» u naukovopedahohichnomu dyskursi [The concept of "pedagogical skill" in scientific and pedagogical discourse]. *Pedahohichnyi almanakh*. Vyp. 37. S. 113-118. [in Ukrainian].

Pedahohichna maisternist (2008) [Pedagogical skill]: pidruchnyk / za red. I. A. Ziaziuna. Kyiv: SPD Bohdanova. 376 s. [in Ukrainian].

Hrechanovska O. V. (2018). Pedahohichna systema formuvannia konfliktolohichnoi kultury v maibutnikh fakhivtsiv tekhnichnykh spetsialnostei [Pedagogical system of formation of conflict culture in future specialists of technical specialties]: monohrafiia. Vinnytsia: TOV «TVORY». 440 s. [in Ukrainian].

Kozych I. V. (2008). Formuvannia konfliktolohichnoi kompetentnosti sotsialnoho pedahoha v umovakh mahistratury [Formation of conflictological competence of the social teacher in the conditions of a magistracy]: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.05. Zaporizhzhia, 254 s. [in Ukrainian].

Koshechko N. V. (2018). Innovatsiini tekhnolohii navchannia studentiv z pedahohichnoi konfliktolohii [Innovative technologies of teaching students in pedagogical conflictology]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serii: Pedahohika*. Vyp. 1. S. 32-37. [in Ukrainian].

Khasan B. Y. (2003). *Konstruktyvnaia psykholohyia konflykta* [Constructive psychology of conflict]. SPb: Pyter, 250 s. [in Russian].

Anzaldúa, G. (1987). *Borderlands / Lafrontera: The new mestiza*. San Francisco: Aunt LuteBooks. 201 p. URL: <http://users.uoa.gr> > (дата звернення 21.02.2021). [in English].

Gutierrez-Schmich T. (2016). *Public Pedagogy and Conflict Pedagogy: Sites of Possibility for Anti-Oppressive Teacher Education*. A dissertation Presented to the Department of Education Studies and the Graduate School of the University of Oregon in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. 293 p. URL: <https://scholarsbank.uoregon.edu> > GutierrezSchmich. (дата звернення 20.04.2021) (дата звернення 20.04.2021). [in English].